

PORWAĆ (167) *vb pf*

o oraz a jasne (w tym a 1 r. błędne znakowanie).

inf porwać (24). ◇ *fut* 2 sg porwiesz (1). ◇ 3 sg porwie (19). ◇ 1 pl porwiemy (1). ◇ 3 pl porwą (3). ◇ *praet* 1 sg m porwał(e)m, -(e)m porwał (3). ◇ 2 sg m -eś porwał (1). f -eś porwała (1). ◇ 3 sg m porwał (24). f porwała (13). n porwało (2). ◇ 3 pl m pers porwali (20). *subst* porwały (3). ◇ *plusq* 1 sg m -(e)m był porwał (1). ◇ 3 sg f była porwała (1). ◇ *imp* 2 sg porwi (4). ◇ 2 pl porwicie (1). ◇ *con* 1 sg m porwałbym (2) *GórnTroas*, *CiekPotr*, bych porwał (1) *BibRadz*. ◇ 3 sg m by porwał (4). f by porwała (4). n bodaj porwało (1). ◇ 3 pl m pers by porwali (5). ◇ *impers praet* porwano (2). ◇ *part praet act* porwawszy (26).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* XVII – XVIII w.

1. *Schwytawszy uprowadzić, unieść; pochwycić; rapere* *Mącz*, *Vulg*, *PolAnt*, *Cn*; *apprehendere* *Vulg*, *Cn*; *abripere, proripere* *Mącz*; *tollere* *Vulg*; *introducere* *PolAnt*; *arripere, capere, corripere* *Cn* (92) : *Mącz* 346a; Połtawá iego iáko lwia (gdy) ma wołá porwáć/ y iáko lwięciá mieřzkáiącego w tainikoch. *BudBib* Ps 16/12.

porwać kogo, co (36): Zrozumieycięz to profz [!] was wy kthorzy zápominaćie Bogá/ bych was fnađz nie porwał/ á nie bęđzie ktoby was wydárł. *BibRadz* Ps 49/22, *Gen* 19/10, *Iob* 34/20, *Is* 5/29; *Mącz* 346d; *Paprpán* [Hh5]v; [występný człowiek] Vpátruie chudźinę/ á w ćieniu fkrty Strzeże/ iáko w iáłkini lew iádowity: Czyha/ iákoby porwał nęđznika zdrádnie *KochPs* 15, 15, 76; gdy iá [Dyngę] iáko bylá piękná/ fyn ksiáżęciá [...] vyrzał: rozmiłował fię iey y porwał iá/ y mocá / fwowolności fwey dofyć vczynił. *SkarŻyw* 348; *Epiphániusz* [...] gdy do Cypru przyplłynął/ á w Konřtáncyey ábo Sáláminie Bifkupřtwo wákwowało: z obiáwienia Bożego/ ná rynku go duchowni/ gdj iágody winne iáko żebrak kupował/ porwáli/ pořwięćili/ y ná řtolicj Bifkupiey pořtáwili. *SkarŻyw* 454, 179, 188, 356, 391, 544; *WerGořc* 231; *ActReg* 86; Więć o káđdą z was był lós/ á mogło pořłużyć Drugieý fczęśćie/ iz może niewolęý nie vżyć. Mnie bez lófu ten porwał/ z kim żyłám w zakonie *GórnTroas* 60, 41; *GrabowSet* E2; *WujNT Ioann* 6/15 [2 r.], s. 417, *Act* 6/12, 17/19, 19/29, 23/25; Wen řtąd nocny řzukáýło, póki ćię nie każę Porwáć y řkáráć dobrze. *CiekPotr* 74, 75; Porwie go z towarzyřtwem ná Turecká řtronę: Przeda go do Budzyniá/ bierze zań Mámmonę. *KlonWor* 26. Cf *porwać komu kogo*, *Zwroty*.

porwać komu kogo (1): [Orfeusz] řwym wdźięcznym grániem iuż był fercá zminił Nie vbłágánym Bogom/ że fię vžalili Iego łágodnych pieřni/ y żonę wroćili. Ale coż: ledwie fię iey chćiał przypátrzyć/ áli Znowu mu iá iz práwá nie řtrzymał porwáli. *WitořLut* A4v.

porwać na co [= *posadzić na czym*] (1): Vćięli mu [złodzieje złodziejowi] po rámię w dźiurze onę rękę; Zádáli Pánu brátu niewymowná mękę. Porwáli go ná Ořlá/ á on ięćżác leżác: Bo řtuki ciáłá řwego w onych drzwiách odbieżác. *KlonWor* 43.

W przeciwwstawieniu: »wroćić ... porwáć« (1): *WitořLut* A4v cf *porwać komu kogo*.

W porównaniu (1): Z inąd nie mářz podpory Przeciww łupieřcy; co iák wilk řtráconá Owcę porwářzy řkory/ Od páłterzá mknie/ w puřtořtrářzne bory. *GrabowSet* E2.

Zwroty: »mocą porwać [kogo]« (1): Tām gdy ofiārę Młzey S. czynił: pogánłtwo w kościół wpádło y mocą porwawłzy S. Márká związáli y ná łzyię powroz włóżywłzy/ ciągnęli go po ziemi/ błócie/ y kámieniu *SkarŻyw* 363.

»porwać z sobą [kogo]« (1): cud Boski grubi oni ludzie znáiąc/ porwáli z łobą mężá świętego/ mówiąc: Tyś ielt Bogiem náłzym/ podz známi/ á obroń nas od mocy nieprzyiációł náłzych. *SkarŻyw* 452.

»porwawszy [kogo] ukraść« (1): Iofábá fiołtrá Ochofiałłowá [...] porwawłfy Ioafa łyná Ochofyáłłowego/ vkrádlá go [*Tollens ... furata est eum*] z pólzrodku łynow Krolewłkich ktore zábijano *Leop 4.Reg* 11/2.

»[kogo] do więzow porwać« (1): áli Ty chcełz w nogę/ á ciebie do więzow porwáli *BielSpr* C2.

Przen [kogo, co] (18) : Wieczór nam śiołtry porwał towarzýłzkę z kołá: A nie dżiw/ bo złódzieióm łam przyiáciel zgołá. *KochEpitCat* 110; *KochPieś* 25; To włzytko porwie czás nie náłycony/ A náń nie naydzie ná świećie obróny. *GórnTroas* 30, 9, 15; Ach nie pułczżay/ w łmrodliwą Szczekę/ dułze vbogiej/ Przeciwnikowi: by widzác błędlivą/ Samę/ bez wodzá: łrogi Porwawłzy/ nie wniołł zá piekielne progi. *GrabowSet* G3; *WujNT Act* 8/39.

W porównaniu (3): *LubPs* cc4v; PAnie Boże [...] wybałwże mię od włzyłtkich przeláadowcow moich/ y wyrwi mię By łnadż nie porwał iáko lew/ y nie rozdrápał dułze moiej *BibRadz Ps* 7/3; Porwiełz ie iáko dżdzem gwałtownym/ á złtaną łię iáko łen/ z poránku będą iáko źiołko w czerłtwości. *BibRadz Ps* 89/5.

Zwroty: »na sąd boży porwać« (1): Trzecięgo dnia/ Mytnik on wpádnie wćięłzką niemoc: y [...] iákoby zálnawłzy/ vyrzy tákie widzenie: á ono go ná Sąd Boży porwano/ y każá mu łię łpráwować *SkarŻyw* 98.

»na gorszą stronę porwać« = *postawić kogoś w niekorzystnym położeniu* (1): Ale ty strofuiąc mię ták z wyłtepkow moich, Chcełz mie ná gorłżá łtronę porwác: chcełz abym ci Dał śiołtrę łwá w małżeńłtwo. Wefela niełpráwiwłzy, nie dawłzy wypráwy Słulżney *CiekPotr* 54.

a) *O śmierci* (6) : Siłá fráłunków miełzka we złotéy koronie. A ielłi łię zázyie w rzeczách tych co wczáfu/ Przygodá złá/ ábo śmierć porwie to bez czáfu. *GórnTroas* 23; Ach śmierć nam tego mułi bydz záyzzrzáłá, Ze go ták přędko zpołszod nas porwáłá. Nie vmárl Stephan, zyie w Polłcze wiecznie Przez łłáwę *KlonKr* F3v.

porwać komu (1): tę máłą wrózkę Ianá Kochánowłkięgo oné^{go} wielkięgo/ kóróęgo nam śmierć záłofná [...] y iedyńęgo połthumá zá nim porwáłá/ połyłam W.M. *KochWrJan* 18.

Zwroty: »z [czyich] rąk porwać« (1): Anno [...] Zá dobrą myłł/ y oné vćiíwé bięłiády/ Godnábył przetrwác byłá trzyłtoletné dżiády: Ale nam tych rołkolzy łroga śmierć załzzrzáłá/ A ciebie práwie z náłłzych rąk nagle porwáłá. *KochFr* 83.

»z łwiata porwać« (2): *KolákCath* B2; łmierć nie lutołciíwa/ [...] Wyrwawłzy łię przed czáłem złołć łwá okazáłá/ We trzynałcie łat tylko z łwiátá go porwáłá. *CzahTr* L3v.

a. *O zwierzętach* [co] (11) : *BierEz* N2; KRołik pod Orlem gniazdem/ wylágl w iámie dzieći/ Gdy wylázłý ná łłóńce/ Orzeł z gniazdá złeći. Porwał iedno *RejZwierz* 120v; *GórnDworz* Q8v; *RejPos* 228; gdy łtał we drzwiách Bonifacyłz/ vyrzáł łam ná oko/ á ono bełtya przybieży/ y kokolż porwáłá.

SkarŻyw 496, 496; *Paprup* F2v; *CzahTr* K4; [*kruk*] Gdy vpátrzy pogodę/ z oney wielkiej chuci/
Drobiątku niewinnemu do gárdła fię rzući; A korzyftkę porwawfy do gęftwy vbiega *KlonWor* 5.

Zwrot: »porwać w zęby« (2): EGier myłz po Węgierfku ná którą kot godził/ Y ták długo koło iey
iámki ćicho chodził. Od który iey zábieżał y porwał ią w zęby/ Tákże mu fię nie wymknie ledáiaiko
z gemby. *CzahTr* G4v, L.

b. *O zjawiskach i elementach przyrody, siłach nadprzyrodzonych, abstraktach*: *Unieść, ogarnąć, zabrać; rapere Vulg, PolAnt, Cn; absorbere HistAl; demergere, diripere, trahere Vulg; operire, suscipere PolAnt; librare, tollere Calag* [*kogo, co*] (22) : Alexander tedy przypádźy ku oney rzece Grankus nálaźł ią zámárzła y przelzedł ią/ ále niż przelzedł roftáiała / á konia ie⁸⁰ porwála *HistAl* F3v; *Leop Iudic* 5/21, *Is* 18/2, 7; gdy oni pátrzáli podniefion ieft/ á obłok porwał go od oczu ich. *BibRadz Act* 1/9, *Act* 8/39; *BielKron* 181v; Nic theż v niey [*u mądrości*] niefortuná/ tę łobie ma zá wicher/ który pochwyćiwfy kęś fmieći iákich á kęś fię zówierciawfy y s fmiećiami w niwecz fię obroći/ bo co ieft potrzebnego tego porwać nie może. *RejZwierc* 146; *Calag* 161 a; *WujNT Apoc* 12/15; *GosłCast* 10; A wżákże/ gdy mię wftecz powietrze porwie [*tj. gdy wiatr popędzi tratwę w górę rzeki*]/ Znowu fię człowiek tu do miáftá dorwie/ A iefli fię co nádołe vgoni/ Tu fię nádroni. *KlonFlis* G2, H3v.

Przen (9) : *Leop Apoc* 12/15; Zánorzyłem fię w przepáłci gębokiej/ á niemam fię gdzie ořtác/
przyfzedłem w gębokofci wod/ á porwały mię ich náwáłnołci. *BibRadz Ps* 68/3; *RejAp* 103v;
RejZwierc 146 [2 r.]; *KochPs* 99.

porwać skąd (1): Teraz moi wielce M. Pánowie/ widząc że czas bieży/ odmiany téż ná świećie
fkoré y gwałtowné/ á co wiefłza/ fzkodliwé/ by fnadź nie powftála burza iáka/ á z polá wżyfłkiego
nie porwála *JanNKar* A3v.

Zwrot: »porwać gwałtem silnym« (1): IAM ťwiadom co dořtátek nędzá niedořtátek/ Co czyni w
ludźiech buyność á co czyni řtátek. Tegom řam z młodych lat řwych nie vmiał wżywác/ Gdym fię był
máło w řczęřieiu [ř] poczał [ř] wżyć pływác. Więdzem tráfił ná byřtre co mię ták porwáło/ Gwałtem
řilnym że mi fię pokrzepić nie dáło. *CzahTr* Cv.

Szereg: »porwać i roznieść« (1): iáwnie widzimy iż thy trudne nábycia nářze řá iáko proch á márne
řmiećie ná drodze leżące/ kthore ledá wicher porwác y roznieść może *RejZwierc* 66v.

c. *praw. Pochwyćić kogoś i przywieść przed sąd, oskarżyć* (1) : Aliquem in ius rapere, quod et
trahere et vocare dicitur, Porwác/ ná práwo przywieść. *Mqcz* 346a.

2. *Sięgnąć po coś, wziąć, chwycić, złapać; apprehendere Vulg, PolAnt, Cn; tollere Vulg, PolAnt; arripere Vulg, Cn; amovere, ferre Vulg; accipere, corripere PolAnt* (64) : Więć fię káźdy rozleży że czyřty
woł z niego/ Iuź mu wřzyřtko omierznie co ieft przyřtoynego. Iedno wřzyřtko iáko pies pod iátkámi
leży/ A gdy mu koř wyrzucą porwawfy precź bieży. *RejWiz* 28v.

porwać czego (1): którybi teź tego prořtego rządu człowiek broní porwał y dobył, chociaaby teź
kogo nieraniel, taki ma bycz gardlem karąn. *ComCrac* 18.

porwać kogo, co (48): [*Ezop*] Nátychmiast do kuchni bieżał: A koćieł z vkropem porwał: A przed
pánem řtoiąc ij pił *BierEz* A2v; *MurzHist* T4; *GliczKřiqz* Bv, B8v; *KrowObr* 143; Młodzieniec [...] Idzie dáley y znałáł nadobne dzyeciátko/ A ono w piářku grzebie by máłe kurczátko. Wąź okrutny
máło go w koło nie otoczył/ Vłękl fię wnet nieborak ná řtronę odřkoczył. Potym fię ořřářzywfy ono

dzyecię porwał *RejWiz* 126v; *Leop* 1.Reg 31/4, 2.*Mach* 4/41; *RejFig* A5, B2v, Dd8; *RejZwierz* 44, 46v; A złość wążę ktorąćcie vczynili/ to iest ćielcá/ porwałem y śpaliłem w ogniu / y śtłukłem go y śtárłem w drobny proch *BibRadz Deut* 9/21, *Ps* 35/2, *Ioann* 10/31, *Act* 5/6; *GórnDworz* T5; *RejPos* 150v; *RejZwierz* 89v; *KochMon* 32; *BudBib Iudic* 20/6; názaiutrz gdy małż iey śzedł ná kazanie/ odźiedł iey w domu z dziećiatkiem [...] onę tym czáfem śzaleńftwo wzięło: y porwawłzy śynáczká zabiłá go/ y z śiekawłzy w kotle vwárzyłá. *SkarŻyw* 311; Dopiero Ian poznał Páná/ y rzekł do Piotrá: Pan/ Pan. á Piotr porwawłzy śukniá [Szymon Piotr ... przepáfał śię śukniá (ábowień był nági) *WujNT Ioann* 21/7]/ wyskoczył z łodki/ y płynął do niego *SkarŻyw* 599, 98 [3 r.], 121, 131, 201, 273 (13); *KochFr* 6; *KochFrag* 40; Rzekł im Iefus: Záprawdę/ záprawdę mowię wam; pierwey niż Abráhám był/ iam iest. Porwáli tedy kámienie/ áby nań ćifkáli. *WujNT Ioann* 8/59, *Ioann* 10/31, *Act* 5/6, 18/17; chociaiyby mi y niekazał, iadłbym, Y nápełniwłzy obá pucki śpieśznobym źárł: Y to coby on śmáczniey iadł, porwałbym przed nim *CiekPotr* 37; *GosłCast* 67; Porwał miecz drugá ręká: [...] zdrowia iuż Lamathus śwego nie źáłował. Vderzył śztychem w pierśi/ zbáwił śię żywotá *KlonWor* 43, 71; [Bo iefli świádków śzukałz/ tedy nie w tym śie kochałz żebyś był dobrym [...]. Pórwie [!] mię zás kto/ y rzecze: Bá ia chcę żeby wiedział. To ty bráćie (odpowięm) dłuźniká śzukałz. *SenekaGórn* 72]. Cf *porwać kogo za co*, »[kogo] wielkim gwałtem porwać«.

porwać kogo za co (2): Pośle gdyż śię oczigayá [!] Niewiem czo za zwyćay m áyá Porwi ktorego za Rekaw Boć mamy dośfyć ynśfiw [!] śpráw *RejKup* bb4. Cf »za łeb [kogo] porwać«.

W charakterystycznych połączeniach: *porwać arkabuzik, broń (broni) (3), chleb, ciała (2), cielca, czeluść, dziecię, głownią, kamienie (4), kij(e) (3), kociel, kufel, miecz (4), niezboźnika, pismo święte, rodellę, sajdak, sierdżitość, skorupkę, synaczká, tarcz (2), włóczniq, wojsko (2), wybrańcow, załoznicę, żołnierza*.

Zwroty: »[kogo] wielkim gwałtem porwać« (1): chćiałeś dobrowolnie połozyc śie ná krzyż/ ále oni niewierni kátowie/ wielkim gwałtem ćię porwáli y ná krzyżu porzucili naprzód ręce/ potym nogi okrutnie przybili *SiebRozmyśl* D3v.

»za łeb [kogo] porwać« (1): In capillum involare, Zá łep kogo porwác/ rzucić śie do włofów. *Mqcz* 34c.

Przen [co] (7) : *GórnDworz* Ff5v; Obrońcá wieczny ludźi vtrapiónych/ [...] Záftaw śye o mię: day odpór gwałtowi: Porwi brón/ y tarcz: pomoż człowiekowi Vćiśnionému. *KochPs* 48; Gorśzyłmy domownicy Boży/ gorśzyłmy/ gdy nam P. Bog nalepiey nád inne czyni. w rołkośzy y w pieśzczoćie iego pfuiem śię/ á tym coby drudzy rádźi porwáli/ gárdźić śmiemy. *SkarKaz* 517b; [obiecujący obopólnq pomoc] Ludzili wzaiem śobá: ci dym przedawáli Tamtym; á támći zásię wiatrem im płáćili. A iefli kiedy iáká trochę iáko rybie Ná wędę wyrzucili, żeby ie porwawłzy W rękú mieli [...] miáfto rátkunku, chciwi nieboźetá Dośtoieńftwá, y śwoię máiętność tráćili *CiekPotr* 50.

a) Przyciągnąć [kogo do czego] (1) :

Zwrot: »gwałtem porwać« (1): mnie do nieprzyśtoyney poźádlivośći drzewo gwałtem porwáło/ á ćiebie do krzyżá miłość dośkonála przyćiągnęłá *LatHar* 269.

b) Przejąć coś (1) : Czy w iednym tylko chcemy náźládowác Herkulefá/ iz sierdźitość porwiemy iego/ lepśzego co miał nie weźmiemy? *GórnTroas* 50.

c) *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy [za co] (1)* : Ledwe tknął pálcem: á ten/ iáko s kufze/ Porwał Krolową wnet zá federpufze/ Stoy/ rzeczce Borzuy/ gorácoś kápány/ Nie tákci gráią/ brácie/ między pány. *KochSz* B2.

a. *Zabrać komuś, ukraść; capere, harpagare, surripere Cn [co] (7)* : *BierEz* I 4v; Chłopyęta gdy go obaczyły/ wnet fie zbyeżáły do niego/ yákoby yabłká kupowác/ yeden álbo dwa łpytáją wiele ich zá pyenyądz álbo zá ślełąg/ trzeći zá nim łtoyąc porwye ich garsć. *GliczKsiąż* Iv; *HistAl* F3; *RejZwierc* 114v; *CiekPotr* 7; A iefli śmierć zágryżie niedoyórzáła Páná: Iuz łługá [...] Vczyńi fie dziedźicem; łzkátuły fię dorwie: Iefli łą Máthiałzki [tj. złote dukaty]/ z łzufladą ie porwie. *KlonWor* 57.

porwać u kogo (1): Cifz nie máią v śiebie nic świętobliwego W práwie; co fię podoba onym, to iest práwo. A náłóg ták [errata zmienia: taki]; porwać v tego, owego, To tám, to lám, przenieść fię, vrwác y z poboru. *CiekPotr* 79.

3. *Zebrać, zwołać (o wojsku) (1)* :

porwać czego (1): A Záprawdę rzecz iest nie tylko przyłtoyna pożyteczna/ łlawna y ozdobna Rzeczyp. náłzey/ áby woylko iákcie porywcze á potężne záváłze pogotowiu miáłá/ gdyż połpolitego rułzenia trudno porwác/ pieniężnego też żołnierzá dołtátku mieć nie mozem *GrabPospR* N2v.

[*porwać kogo, co*: potrzebáby tem czáfem obmyłłić łkąd inąd żołnierzá iákiego/ ktorego niewidzę łkądbyłmy porwác mogli/ iedno ábyłmy łámi [...] wdźielili owych páchołkow náłzych co fię v nas dármo zwałáią. *GrabZdanie* F4, B3v.]

4. *Użyć, zastosować [kogo, co] (3)* : nie myslą takze o działach, Prochach, kulach, o rynsztunkach doPieszých iako byto zaraz mógl teize godziny porwac, Kiedyby trzeba. *ActReg* 113; *GrabPospR* N2; [iż pożytecznieyłza rzecz iest/ wmiéc choć máło [...] / ále ták/ żebył tego mógl zaráz gdy záchcełz wżyc/ niźli żebył siłá vmiał/ á niemógl tego zaráz porwác. *SenekaGórn* 326].

porwać na co (1): mieliby PP. Polacy Litwá/ záváłze gotowe woylko porządne y dołyc potężne [...] á iáko teraz wybráńcow porwác moze ná káżdą potrzebę/ tákby ná ten czás włzyłtko to woylko wyprawy tey porwác mógl *GrabPospR* Nv.

5. *Zniszczyć, rozerwać, wyrwać, zerwać, oderwać (6)* : [pajqk] Iż nie miał ieść do łytości: Swe śieci w oknie záłtáwił/ Aby iáłkołkę włowił. Oná kiedy przyleciáłá/ Włzytek on náłtroy porwáłá *BierEz* O2; *RejFig* Dd5; *BielSat* C4v; Páchołczyłko z Iáłtrząbem zá nimi [myłłiwymi] łie włecze/ [...] Czáfem koń porwie wodzą/ mułi z nowu wśiádác/ Mułi zá dobre przyiác/ chocia będzie biádác. *BielRozm* 22; *SiebRozmyłł* D3v.

W przeciwstawieniu: »porwać ... nawiázac« (1): Ia chcę łpiéwác krwáwé boie/ Łuki/ łtrzáły/ miecze/ zbroie: [...] Iuzem był porwáł bárdony Y náwiázáł nowe łtrony *KochFr* 5.

6. *Pociągnąć, szarpnąć [(co = sieć) na co] (1)* : Aże táko dzień przemináł On [tj. ptasznik] żadnego ptaká nie iáł. A gdy się wječzor [!] przybliżył/ Widząc iże się omyłł: Ná iednego ptáłzka porwáł/ Ktoryż łam był tylko ołtał. *BierEz* O4v.

Synonimy: 1. *pochwycić, poimać, pojąć, ująć, uprowadzić, uwieść*; 2. *pochwycić, poimać, pojąć, ująć, ułápić*; 3. *zebrać, zgromadzić*, 5. *poniszczyć, zniszczyć*, 6. *pociągnąć, potargnąć, szarpnąć*.

Formacje współrdzenne cf RWAĆ.

Cf **PORWANIE, PORWANY**

